

ЗАВИЧАЈНИ МУЗЕЈ У ПАРАЋИНУ

Историјат музеја

Овај рад представља измењену и допуњену верзију дипломског рада Марије Стошић успешно одбрањеног на Филозофском факултету у Београду 2005. године пред комисијом у саставу : проф. др Љубодраг Димић, доц.др Арсен Ђуровић-ментор.

Надам са да ће овај рад допринети бољем упознавању параћинских културних институција пре свега Завичајног музеја , и отворити врата житељима овог града да се упознају са богатом ризницом коју поседује ова институција.

Параћин кроз векове

Захваљујући остацима материјалне културе и монументалним делима у која је човек утиснуо своја веровања , стремљења и расположења , данас располажемо ако не целовитом онда бар контурном сликом о културно-историјском развоју ове територије.

У старом веку познат као **Сарматес** , у средњем веку **Паракинов брод**¹ , данас **Параћин** , Параћин је представљао позорницу на којој су смењивале своје улоге римске легије , османлијске војске , немачки војници , али је град успео да очува свој идентитет и да свој печат историји овог краја.

Данас велики број споменика и спомен-обележја су аутентични документ о дугој и беспоштедној борби народа овог краја за слободу и очување свог идентитета.

Веома изражена потреба за хуманистичким порукама културних дела и схватање средине да између материјалних и културних тековина , међусобно зависних и узајамних , нема и не сме бити никаквих граница , условили су нарочито последњих година видан напредак и знатан успех у развоју институција културе и њихових манифестација.

У жељи да се удовољи све израженијим потребама грађана за правим и разноврсним културним вредностима , град је подстицао рад и проширивање свих видова и делатности постојећих институција , а упоредо је оснивао и нове са задатком да сачува богате тековине материјалне културе овога подручја и створи услове за настајање нових културних вредности.

Разноврсни и вишеструки задаци институција културе произишли су из обавеза да се поред богатог средњовековног споменичког фонда на овом тлу , научно обради , заштити и сачува споменичко наслеђе којим је обележена историја и култура житеља овог краја.

Брига о постојећим и обавеза подизања нових спомен- обележја , трајан је програмски задатак институција културе. Не само као знак поштовања личностима које су допринеле да се овај крај помиње по родољубљу , већ и по научним радницима из Параћина који су својим доприносом унапредили и створили научне тековине светске вредности , улепшали град вредним уметничким делима за свакодневни естетски доживљај грађана.

Град се данас може дичити постојањем традиционално бројних и по садржају делатности разноврсних културно-уметничких институција : Клубом ликовних уметника ; књижевним клубом “Мирко Бањевић “; Градским аматерским позориштем ; Народном библиотеком “Вићентије Ракић “; градским хором “ Карађорђе” ; галеријом

¹ М.Миленковић , Монографија Параћина , Параћин 1996.

“Вила Николић” ; галеријом “Питагора” ; музичком школом “Миленко Живковић”; Завичајним музејом у Параћину , које пружају широке могућности за развој уметничких склоности , стваралаштво и културну развојну зону.

ЗАВИЧАЈНИ МУЗЕЈ У ПАРАЋИНУ

Завичајни музеј у Параћину спада међу најмлађе музејске установе у Србији . Као музеј комплексног типа са одељењима за археологију, историју , етнологију , својом делатношћу захвата подручје општине Параћин.

Историјат музеја

Идеја о оснивању Музеја зачета давне 1947. године, упркос залагању неколицине ентузијаста , аматера , није реализована све до 1975. године. Недостатак материјалних средстава , адекватног простора за чување и излагање музејских предмета као и стручног кадра, представљали су непремостиву препреку. На иницијативу СО Параћин и Самоуправне интересне заједнице за културу 1975. године донета је одлука о оснивању Завичајног музеја , а тиме започиње реализација идеје старе скоро пола века.²

Захваљујући залагању Друштвено-политичке заједнице , а пре свега СО Параћин, скромна али вредна збирка прикупљених музејских предмета , смештена је крајем 1977. године у објект у улици Максима Горког бр. 17 познат под именом “ Ружићева кућа ”.

“Ружићева кућа” је саграђена као један од првих спратних објеката у граду са елементима неокласицизма, у периоду 1870-1875. године. Саградио ју је Петар Ружић виђенији грађанин параћинске вароши који се залагао за развој просвете у овом крају.

“Ружићева кућа” вероватно намењена становању , у својој историји дугој више од једног века , често је мењала намену.

Првих година српско-турских ратова 1876-1878. године просторије овог здања користе се за смештај мање приватне болнице. Према историјским документима након српско-турских ратова, у овој згради била су смештена нека одељења гимназије као и женска занатска школа , коју је основало добровољно друштво “Коло српских сестара” око 1910. године. Чему је зграда служила у време Првог светског рата 1914-1918. године нема података. Од 1919. године у просторије Ружићевог здања враћа се школа , где се у континуитету борави до 1929. године , када је зграду за своје потребе преузела војска. Након Другог светског рата зграда често мења своје намене. Користи се за потребе војске, на кратко у њене просторије враћа се школа , користи се у стамбене сврхе, извесно време ради и Урбанистички завод СО Параћин.³

У сарадњи са Заводом за заштиту споменика културе у Крагујевцу , изграђен је пројекат адаптације зграде за потребе Музеја и одмах се започело са његовом реализацијом . Радови на поставци сталне изложбе обављени су етапно .

У првој етапи постављена је стална изложбена поставка одељења за историју у спратном делу а у другој су постављене сталне изложбе одељења за археологију и етнологију . На дан ослобођења 13. октобра 1978. године уз присуство бројних гостију града и пријатеља свечано је отворен Завичајни музеј у Параћину .

Одлуком Скупштине општине Параћин, ”Ружићева зграда” у којој је био смештен Музеј 1984. године проглашена је културним добром, спомеником културе. У документу који садржи осам чланова , члан 1. напомиње следеће :

Зграда у улици Максима Горког бр. 17 у Параћину , подигнута крајем XIX. века са одликама грађанске архитектуре , у друштвеној својини чији је корисник Завичајна музејска збирка у Параћину , проглашава се за културно добро - Споменик културе.

² М.Брмболић , 10 година Завичајног музеја Параћин 1978-1988 , Каталог **Завичајни музеј у Параћину 1978-1988. године** , Параћин 1988. године.

³ П.Петровић,*Ружићева зграда*,Каталог **Завичајни музеј Параћин**,Параћин 1988.

Члан 2.

Границе непосредне околине која је заштићена, за ово културно добро, чине спољне ивице парцела бр. 1812,1811 и 1814, као и одговарајући делови улице Максима Горког.⁴

На основу овог документа из 27. новембра 1984. године, (тачније члана 380. Статута општине Параћин) Општински службени гласник, (број 44- 12\ 81) и члана 63. Закона о заштити културних добара ("Службени гласник СРС", бр. 28\ 77 и 34\ 81) упућени смо на величину поседа Завичајног музеја у Параћину као и његовом уврштавању у Културно добро - Споменик културе.

У почетку своје делатности, Музеј је радио у оквиру Центра за културу све до доношења одлуке Скупштине општине Параћин која је на заједничкој седници свих већа одржаној 29. јуна 1990. године донела документ **Решење о оснивању Завичајног музеја**. Након доношења ове одлуке Музеј је преузео сву имовину, права и обавезе као и сва уметничко историјска дела и друга културна добра којим је располагао док је био у саставу Центра за културу. Између осталог преузео је и све раднике који су радили на пословима и задацима Завичајног музеја у Центру за културу. Документ који је од изузетне важности ради схватања делатности Музеја садржи десет чланова од којих ћемо истаћи најважније:

Члан 1.

Скупштина општине Параћин оснива Завичајни музеј у Параћину (у даљем тексту: Музеј) као установу заштите, одржавања, коришћења и чувања културно историјских и уметничко историјских дела од посебног друштвеног интереса.

Члан 2.

Музеј ће пословати под називом: Завичајни музеј Параћин. Седиште музеја је у Параћину у улици Максима Горког бр. 17.

На основу овог документа сазнајемо како се мењало име институције Завичајног музеја у Параћину али то није утицало на рад истог јер управо тада Музеј стиче изузетну репутацију као установа тог типа.

Један од чланова овог документа поближе одређује делатност Музеја која се састоји у следећем:

- Чување и одржавање уметничко историјских дела у друштвеној својини која му је поверена,*
- Обезбеђивање коришћења уметничко историјских дела у културне и друге сврхе,*
- Старање о чувању и одржавању заштићених уметничко -историјских дела на територији на којој врши заштиту ових дела.*
- Музеј може обављати и друге сличне делатности предвиђене чланом 98. Закона о културним добрима образовати сталне збирке и одељења и у местима ван овог седишта.⁵*

На почетку рада, у Музеју је образован привремени орган оснивача (**матична комисија**) у саставу:

Слободан Милојевић	Председник
Мирјана Жикић	Члан
Предраг Петровић	Члан

Табела бр. 1⁶

Задатак овог тела које је вршило дужност савета музеја се огледало у следећем:

⁴ Одлука о проглашењу зграде у ул. Максима Горког бр. 17 у Параћину за културно добро споменик културе, документ преузет из Фонда Завичајног музеја у Параћину.

⁵ Решење о оснивању Завичајног музеја, документ преузет из Фонда Завичајног музеја у Параћину.

⁶ Исто.

1. Вршење избора органа управљања музеја ;
2. Доношења статута и осталих општих аката непоходних за рад музеја.

Музеј је у својој краткој али веома плодној историји често мењао своје име што је већ споменуто у оквиру рада. Међутим , доживеће још једну али овог пута последњу промену .

Наиме , Скупштина општине Параћин је на седници од 27. децембра 1991. године донела **Одлуку о оснивању Завичајног музеја “Параћин” у Параћину**. У документу се између осталог наводи и следеће :

Члан 1.

За обнављање делатности заштите културних добара на територији општине Параћин , скупштина општине Параћин оснива установу Завичајни музеј “Параћин” у Параћину.

Члан 2.

Назив установе је: Завичајни музеј “Параћин” у Параћину .

Седиште музеја је: у Параћину у улици Максима Горког бр. 17 .

Члан 3.

Делатност Музеја је заштита културних добара.

Члан 4 .

Средства , права и обавезе досадашњег Завичајног музеја Параћин преносе се на Музеј основан овом одлуком .⁷

Између осталог овај документ наводи и управне органе Музеја што представља веома важно сведочанство о структури саме установе.

Органи Музеја	Директор
	Управни одбор
	Надзорни одбор

Табела број 2⁸

Управни одбор је имао при свом образовању пет чланова од којих су три била преставника оснивача а два представника радника запослених у Музеју. Данас је број чланова одбора увећан и има их седам. Управни одбор има следеће функције :

-доноси статут Музеја ;

-доноси програм рада Музеја ;

-одлучује о коришћењу средстава у складу са Законом;

-доноси акт о унутрашњој организацији и систематизацији послова и радних задатака и друга акта у складу са Законом.

Надзорни одбор је при настанку имао три члана и то два представника оснивача и један представник радника запослених у Музеју . Данас је број овог одбора такође увећан и има их пет. Његове функције су следеће:

-врши надзор над пословањем , прегледа годишњи извештај и обрачун;

-о резултатима надзора у писменој форми обавештава Музеј и оснивача.

Чланом бр. 16. одређен је датум почетка рада ове институције :
године.

1.јануар 1992.

На тај начин Параћин је добио културно-просветно-научну установу која заједно са еминентним стручњацима који раде у њој заузима важно место у развоју музеја у нашој земљи.

⁷ **Одлука о оснивању Завичајног музеја Параћин у Параћину**, документ преузет из Фонда Завичајног музеја Параћин у Параћину.

⁸ Исто.

Зачетници музејске делатности

Захваљујући преданом залагању неколицине ентузијаста на челу са професором Момиром Јездићем , Завичајни музеј у Параћину прераста у једну од најзапаженијих културних институција Поморавља.

Момир Јездић, професор биологије, директор школе, археолог аматер већ првих послератних година улажио је велике напоре и покушаје да се у Параћину оснује Музеј и на тај начин сачува археолошко и етнографско богатство овог краја.

Оснивач прве археолошке секције, вредан теренски радник, створио је при школи вредну археолошку, нумизматичку и природњачку збирку, која је 1976. године представљала основ за формирање Завичајног музеја у Параћину. Схватајући прави значај културних добара, био је у сталном контакту са катедром за археологију при Филозофском факултету у Београду и са Заводом за заштиту споменика културе.

Марин Брмболић као дипломирани археолог од свог доласка у СИЗ културе у Параћину 1975. године, започиње са интезивним радом на формирању Завичајног музеја.

У то време као једини стручњак преузима археолошку збирку из ОШ “Радоје Домановић” и започиње са формирањем историјске и етнолошке збирке, које су основ сталне изложбе и садашњих одељења за историју и етнологију.

У фази оснивања Завичајног музеја значајан допринос су дали: Слободан Миливојевић, тадашњи председник СО Параћин, захваљујући чијем свесрдном залагању и исказаном интересовању трајно решен проблем смештаја Музеја, као и Миливоју Вучковићу, тадашњем секретару СИЗ-а културе, једном од главних покретача оснивања галерије Музеја.

Такође треба споменути допринос археолога Радослава Прокића, Радоја Несторовића, Ђуру Ђукића , Драгише Ратковића , Предрага Вучковића иначе дугогодишњег управника , у раду ове институције.

Стална изложбена поставка

Одељење за археологију

Одељење за археологију Завичајног музеја у Параћину поседује богате фондове, значајне за проучавање култура које су егзистирале на просторима уз Велику Мораву, њену притоку Црницу и по обронцима Кучајских планина. Бројна археолошка налазишта указују на насељавање овог подручја од дубоке праисторије до данас. У просторијама одељења за археологију изложен је само део најрепрезентативнијих покретних археолошких налаза. Постављени у хронолошком реду поступно прате развој материјалне и духовне културе наших предака.

Изложбена поставка започиње периодом млађег каменог доба (6000г.п.н.е.) периодом ткз. Неолитске револуције, која стиже до Моравске долине. Из тог периода потичу и прва насеља откривена на благо уздигнутој тераси изнад Црнице као и подножју Карађорђевог брда, на траси савременог пута Београд-Ниш код села Главица. Истраживања обављена на налазишту “Слатина” код села Главице, дала су бројне керамичке посуде разноврсних форми, оруђа од камена ... Поред предмета који су имали примену у свакодневном животу неолитског човека, откривен је и велики број антропоморфних и зооморфних фигурина које указују на богат духовни живот наших предака, још увек непрецизно интерпретиран од стране археолошке науке.⁹

Насеље из периода бронзаног доба настало је око 1300.г.п.н.е. Откривено у Глождаку, по специфичности материјала, издвојено је у посебну културну групу познату под именом “Параћинска културна група”. Покретни археолошки налази бронзаног доба, заступљени у сталној изложбеној поставци, потичу углавном из гробова са спаљеним покојницима. Заступљени су типичним налазима од бронзе : игле, прстенови, гривне и наушнице, као и бројним керамичким формама карактеристичним за овај период.

⁹ А.Срндаковић, П.Петровић, *Стална изложбена поставка* , Каталог Завичајни музеј Параћин, Параћин 1988.

Након завршне фазе бронзаног доба на овом подручју јављају се културе старијег гвозденог доба око 1000г.п.н.е. Карактеристика ових култура је интезивно насељавање, честе миграције, што потврђују и бројна налазишта на подручју општине Параћин : Глождак-Циглана, Стрижа, Кнеселачка чесма, Дреновац, Рашевица, као и са неколико градских насеља: Петрус, Момчилов град, Својново-Ан.¹⁰ Изложбени материјал чине: керамичке посуде и метални налази: појасне копче, гривне, украсне алке за косу.

Када се говори о периоду римске доминације у овим крајевима свакако је необилазно поменути *Nogum Margi* (данашња Ћуприја) као велико војно утврђење и **Sarmates** (Параћин) станицу чије место није са прецизношћу убицирано. *Via Militaris* (Војнички пут) који пролази долином Велике Мораве упућује да у овим крајевима треба очекивати бројна налазишта римског периода. На изложбеној поставци заступљени су налази из Сикирице, Поповца , Главице-Слатина , Рашевице: керамичке посуде, фибуле, бронзани и сребрни новац.

Период пропасти римске империје, стварања византијске државе, сеобе народа и почетак досељавања Словена релативно је и слабо истражен.

За сада о том периоду можемо говорити само на основу резултата истражних радова на утврђењима Петрус и “Момчилов град” на планини Јухор код села Поточца. У сталној поставци изложени су предмети за свакодневну употребу.

Несумњиво да је најбоље истражен период средњег века, период средњовековне српске државе. Систематска и сондажна археолошка ископавања у долини Црнице дала су мноштво покретних археолошких налаза, од оних који су користили у свакодневном животу до луксузних импортованих кадионица и кандила, боца и чаша. Сем покретних налаза створена је и богата документација о архитектури средњовековних сакралних грађевина. Радови су обављени на истраживању остатака 11 цркава и манастира који су лоцирани у релативно краткој али живописној клисури реке Црнице. На најмаркантнијој тачки у клисури леже остаци утврђења Петрус. Бројни налази оружја, оруђа и предмета за свакодневну употребу указују на некадашњи значај војног и административног центра средњовековне Петрушке области.

Одељење за историју

Стална поставка одељења за историју Завичајног музеја постављена је 1978. године. У протеклих десет година претрпела је бројне измене што је било условљено сталним приливом новог материјала. Богати фондови привредне, политичке и друштвене историје представљају се посетиоцима у виду повремених тематских изложби.

На сталној изложби приказан је период од Првог српског устанка до почетка социјалистичке изградње. Поставка оставља снажне и живописне утиске о периоду дужем од једног века, који започиње борбом за ослобођење од Турака. Уочљив је велики значај овог дела Србије у том периоду.

Наоружање српских устаника на сталној изложбеној поставци представља сведочанство ових бурних и значајних времена за овај крај и Србију.

Након ослобођења од турске власти, у Параћину се оснивају и прве просветне установе о чему сведоче очувани бројни уџбеници и делови школског прибора. Прва основна школа почела је са радом 1833. године. Гимназија је основана 1878. године, у којој је 1889. године радило осам професора након завршених студија у великим европским универзитетским центрима : у Лајпцигу, Бечу, Грацу.

Током XIX и почетком XX века Параћин представља значајан трговачки и занатски центар Србије. У том периоду у граду је радило око 300 занатлија и 160 трговаца. До данас су очувани печати бројних еснафа лончарског, опанчарског, абацијског, трговачко-болтацијског.

Првих деценија XX века Параћин поприма обележја индустријског града. Захваљујући географском положају као и богатству сировинама, овде зачињу свој развој фабрике стакла, цемента и штофа. Данас бројне алатке, документа као и планови фабрика, рађени махом у Бечу, сасвим јасно упућују на велике амбиције са којима су ове три индустријске гране стартовале.

¹⁰ Исто.

Током Првог и Другог светског рата Параћин и његова околина трпе велика страдања и страхоте .О томе сведочи и велики број жртава које су поднели становници овог краја . Из овог периода Музеј поседује одликовања , медаље , споменице и оружје које је коришћено у борби.

Изложбена и просветно-педагошка делатност

Завичајни музеј у Параћину имао је такође запажену и изложбену делатност . Поред изложби које су настале из фондова музеја или у сарадњи са другим музејским установама , у галерији Музеја постављене су и бројне ликовне изложбе.

Из својих фондова Завичајни музеј је приредио бројне тематске изложбе, од којих су неке биле постављене и у музејима Београда , Крушевца , Јагодине , Свилајнца. По обиму и значају издвојили би изложбе: ” Клисуре реке Црнице у средњем веку”, ”Употребни предмети од дрвета у сеоском домаћинству Поморавља XIX-XX века” , ”Живот и дело Вићентија Ракића” , ”Стара моравска архитектура” којим се Музеј може поносити .

Изложбена активност Завичајног музеја у Параћину одиграла је видну улогу и у развоју ликовне културе самог града као и његове околине. У оквиру сарадње са многим музејима из целе Србије и Црне Горе, у Музеју су гостовале изложбе разноврсног карактера. По значају би издвојили ликовне изложбе : Народног музеја Београд , Музеја ” 25 мај ” Београд , Народног музеја Крушевац.

Музеј као комплексна културна институција стављао је акценат на просветно – педагошки рад . У оквиру ове активности нису биле обухваћене само градске већ и сеоске школе чијим ученицима нису биле доступне изложбене поставке Музеја. Сходно томе у просторијама школа биле су постављене изложбе којим Музеј располаже и то све у циљу упознавања деце са радом ове културно-педагошке институције и њеним богатим фондусом. Све поставке су биле праћене адекватним предавањем стручних лица . Поред основних школа Музеј је развио сарадњу и са средњим школама пре свега Гимназијом чији су ученици могли да учествују у археолошким ископавањима што је омогућило ученицима да се упонају и са практичним делатностима Музеја.

На овај начин , генерације ученика упознале су се са завичајном историјом. Велики задатак и обавеза радника Музеја били су да у једној средини која до 1978. године није имала музејску установу, створе навику, изграде став према овим установама културе. Требало је на најприступачнији начин приказати да музеји нису “куће” у којима се само чувају старе ствари, већ да су то установе које се сем чувања баве и проучавањем прошлости људског друштва што је својом делатношћу Музеј и доказао.

Активности Завичајног музеја Параћин у Параћину

Један од начина који ће помоћи овој установи да достигне ниво реномиране институције биће и Археолошка радионица која ће настати у сарадњи са Археолошким институтом из Београда а почети са радом управо у Завичајном музеју у Параћину.

На иницијативу Завичајног музеја у Параћину уз стручну подршку Археолошког и Балканолошког института 8. и 9. новембра 1994. године организован је дводневни археолошки скуп .

Основна идеја овог скупа била је да се започне шири разговор о праисторијској керамици у Средњем Поморављу и ближим суседним областима , да се утврди континуитет у развоју керамичких форми тамо где је то могуће , као и да се види где и када континуитет престаје , да се презентују нови резултати археолошке активности на овим подручјима.

Резултат би био одређивање евентуалних смерница за даљи рад на проучавању керамике централне Србије.

Одмах на почетку рада и прихватања дневног реда кроз практичан рад прихваћен је предлог да се оваква врста рада не назива ни скуп ни округли сто , већ **Археолошка радионица.**

Програм се непрекидно одвијао у Музеју , у радним и изложбеним просторијама. Састојао се од краћих излагања или дискусија уз приказивање дајапозитива , цртежа и скица у тушу или оловци , у цртању керамичких облика , исписивању временских табела и историјских датума на великим картонима специјално за то постављеним на зидовима. Материјал са којим се радило припадао је музејима из Параћима , Јагодине , Прокупља и Сењског рудника.

Цео овај скуп је био експеримент са намером да се види какви ће бити ефекти једног новог приступа у третирању археолошке проблематике. Општи успех о археолошкој радионици био је крајње позитиван и закључено је да се настави са оваквом праксом организовања састанака истог карактера , с тим што би се тема ограничила на један период и један проблем , а на скуп би били позвани сви стручњаци .

Музеј је сходно томе добио пуну подршку општинских и окружних званичника који су подржали и поздравили рад Археолошке радионице и обећали помоћ у одржавању следеће.

Резултат ове радионице је била штампана публикација која је обележила овај успешан скуп.

О томе нам пружа податке и **Предлог оснивачког скупа** из којег ћемо идојити најважније чланове:

Чл.2

“Скуп има карактер археолошке радионице као најсавременијег вида студијског рада и научног приступа. Он предвиђа непосредно повезивање археолошког материјала и реферата , односно саопштења , уз сталну дискусију , у оквиру изабране теме из праисторије антике или средњег века. Археолошки предмети су изложени на том скупу као студијски материјал који се гледа и “описива” што омогућује да саопштења и дискусије буду засновани директно на налазима.

Чл.3

У оквиру изабране теме на скуп се позивају наши еминентни стручњаци као и друге колеге које раде на тој проблематици са својим новим резултатима до којих су дошли у последње време. По правилу скуп би требао да окупи највише до двадесетак учесника.

Чл. 4

*Завичајни музеј у Параћину и Археолошки институт у Београду формирају заједнички **Одбор Археолошке радионице** , чији је задатак одређивање теме појединих скупова и организација скупа односно организација пратећих изложби , позивање ученика...”¹¹*

Један од чланова нам истиче да се скупови са темом : **”Поморавље у прошлости”** одржавају сваке или сваке друге године у Завичајном музеју у Параћину у октобру или новембру. По правилу овакви скупови требало би трају два дана.

И током следећих година је настављена пракса одржавања археолошких радионица .

По предлогу оснивачког акта резултати археолошких радионица би били приказани у облику зборника . И овај члан Музеј је испоштовао објављивањем зборника од којих ћемо истаћи зборник који је објављављен ратне 1999. године. Наиме овај зборник је настао у оквиру пете стручне радионице - округли сто на тему: **“Петрушка област у средњовековној Србији “.**¹² У њему се налазе радови еминентних стручњака из ове области историчара и археолога из Крагујевца , Крушевца , Јагодине , Параћина. Зборник је пропраћен адекватним историјским картама као и приказима археолошких предмета који потичу из овог периода.

Током наредних година Музеј је наставио своје активности узевши учешће у оквиру Археолошке радионице која се базирала на сарадњи са многим реномираним музејима Србије као и Археолошким институтом из Београда. Све је то било пропраћено одржавањем стручних скупова , фотографисањем налаза као и издавањем публикација.

Завичајни Музеј у Параћину заједно са музејом из Јагодине и у сарадњи са Археолошким институтом у Београду уз одобрење министра културе Републике Србије створили су Сталну археолошку радионицу – **Централно Поморавље у неолитизацији југо-источне Европе** . Са радом се почело 2002-2003. године са циљем да се спречи

¹¹ Археолошка радионица (први округли сто археолога праисторичара Србије) , Завичајни музеј , Параћин 1994.

¹² Петрушка област у средњовековној Србији .Стручна радионица (округли сто) , Параћин 1999.

даље запостављање изузетно драгоцених археолошких налаза и докумената који се налазе у већ поменутим музејима . Главни циљ ове радионице био је да врши поређење сакупљеног материјала са већ познатим материјалима из суседних региона и материјала који је нађен у градовима западне Бугарске ,јужне Македоније и Тесалије , Славонији , централној Босни. Ово је један међународни пројекат о чему сведоче и учесници из Македоније , Грчке , Румуније , Босне и Херцеговине ... Планирани археолошки кампови су се и одржавали сваког лета у последњих неколико година у трајању од месец дана са 30 – 40 учесника.

Као резултат обимних истраживања настала је публикација са драгоценим радовима познатих археолога која је штампана на енглеском језику под називом : ” The Neolithic in the Middle Morava Valley” коју је приредио Славиша Перић.¹³ У издавању исте учешће је узео и тадашњи директор археолог Предраг Вучковић.

У току неколико година чланови и учесници **Археолошке радионице** кроз коју је прошло близу сто студената из девет земаља и двадесет елитних стручњака неолитичара , обавили су пробна ископавања на четири насеља и обрадили материјале . Пронађено је 15000 фрагмената керамике и око 5000 комада покретног материјала. Стога можемо закључити да је ово највећа база археолошких података из неолита на Балкану које је формирана током последњих двадесет година.

Ово показује колико је Завичајни музеј допринео и доприноси расветљавању далеке прошлости Параћина а такође доприноси оспособљавању младих студената археологије којима ће ово уједно бити драгоцену искуство за професију којом ће се бавити.

У току ове године Музеј је имао велики број поставки . У оквиру кампање обележавања **Дана музеја 18 – тог маја** организована је изложба : *Мајсторска писма , плакете и дипломе параћинских занатлија* , која је отргла од заборавља многе старе параћинске мајсторе и истакла њихов допринос у развоју града Параћина . Потом је организована изложба *Параћин ноћу* , а потом је Музеј дао свој допринос изузетном поставком *Рукотворине од вуне* , акцији Културно – спортско лето , коју је организовала општина Параћин . Наиме ово је била изложба предмета који су некад коришћени у домаћинству у Србији почетком двадесетог века.

Сарадња Завичајног музеја и културних институција

Од свог оснивања , Завичајни музеј је настојао да развије што бољу сарадњу са другим музејима и установама које се баве заштитом културних добара.

На тај начин Музеј је развио веома успешну сарадњу са другим институцијама из области културе у граду: библиотеком “Вићентије Ракић” која је суорганизатор уметничких догађања, у чијем атриуму се врше промоције многих студија и каталога Завичајног музеја; Ликовном колонијом Сисевац, чије су слике поверене на чување Музеју због недостатка изложбеног простора колоније; позориштем у Параћину чији се плакати о првим представама чувају у Завичајном музеју.

У сарадњи са овим институцијама из области културе у граду, Музеј је настојао да да свој допринос у буђењу интереса за књигом, театром, културом, настојао да развије интерес како за нашу најдубљу прошлост, тако и за херојску и револуционарну прошлост народа овог поднебља.

¹³ S.Peric, *Neolithic in the Middle Morava Valley* , Belgrade 2004.

Делатност Завичајног музеја 2000-2005. године

2000.година	Делатност Завичајног музеја у Параћину у протеклом периоду од 2000 - 2005.године била је усмерена на : -рад стручних служби (истраживања,изложбе,публикације,стручни и едукативни скупови) -допуна средстава рада -обнову и оправку екстеријера и ентеријера
2001.година	У току 2001.године обављена су археолошка ископавања,организоване изложбе.
2002.година	Археолошко одељење је сем својих редовних активности узело учешћа у пројекту Стална археолошка радионица која се базира на сарадњи са Завичајним музејом Јагодина и археолошким институтом из Београда. - Изложба употребног стакла поводом 95.година Српске фабрике стакла. Изложба је постављена у просторијама Завичајног музеја .
2003-2004.година	Археолошко одељење је у току 2003-2004.године сем уобичајних активности наставило са учешћем у Сталној археолошкој

	<p>радионици. У оквиру исте је одржан стручни скуп, радило се и на фотографисању налаза из неолита са ранијих ископавања који ће послужити као грађа за будућу публикацију.</p> <p>-Извршено је рекогносцирање долине реке Црнице и локалитета Петрус код села Поповца.</p> <p>-Издавање публикације на енглеском језику: Neolithic in the Middle Morava Valley , Belgrade 2004.</p>
2005. година	<p>У току 2005. године археолози музеја из Параћина као и стручњаци из страних земаља са студентима су учествовали на ископавању на локалитету Слатина.</p> <p>-Учешће археолога из Параћина и Археолошког института на локалитету древног града Петруса.</p>

Табела бр. 3¹⁴

Заштита културних добара

Заштита покретних добара је основни задатак Завичајног музеја у Параћину. Од свог оснивања Музеј је прихватио све обавезе које проистичу из Закона о заштити културних добара. Као музејска институција комплексног типа, вршио је и врши све делатности које се односе на проблематику заштите, обраде и презентације покретних културних добара, просветно-педагошку делатност, као и истраживачки рад. Тежиште рада већ низ година је у области археологије и историје, што је условљено структуром постојећих кадрова у Музеју.

Запослени у Музеју	Степен стручне спреме
Предраг Вучковић	директор археолог
Александар Срнидаковић	кустос
Весна Живановић	кустос
Драгијана Илић	кустос
Мирослав Матић	лаборант

Табела бр. 4¹⁵

У оквиру одељења за археологију у чијим се фондовима чува 1456 обрађених инвентарских јединица и студијска збирка од неколико хиљада предмета, вршени су бројни истраживачки радови. Систематским рекогносцирањем на подручју општине Параћин регистровано је неколико десетина налазишта из периода праисторије, антике и средњег века, од чега више од половине до сада није било познато. Извршена су и бројна археолошка ископавања

¹⁴ Годишњи програм образовно – васпитног рада Завичајног музеја 2000-2005. године , Фонд Завичајног музеја у Параћину.

¹⁵ Извештај о броју запослених у Завичајном музеју 2000-2005. године , Фонд Завичајног музеја у Параћину.

средњовековних цркава и манастира у долини реке Црнице, средњовековног утврђења Петрус, рановизантијских утврђења на планини Јухор и заштитна археолошка ископавања на траси аутопута Београд-Ниш.

Стална музеолошка поставка одељења за историју, која обухвата период од почетка XIX до средине XX века, обиљем изложених предмета и докумената, представља резултат вишегодишњих систематских истраживања. Данас се у фондовима одељења за историју чува 1840 тродимензијалних предмета, докумената.

У одељењу за етнологију, где се чува обрађених и заштићених 600 инвентарских јединица, рад се одвијао на прикупљању остатака народне материјалне културе. Створене су вредне и бројне збирке керамичких посуда, предмета од дрвета, оруђа и текстила.

Фондови одељења уметности, формиран су од радова завичајних ликовних стваралаца као и од радова насталих у ликовној колонији у Сисевцу. У фондовима одељења чува се 106 слика и десетина скулптура од камена, дрвета и стакла.

Резултати бројних истраживачких акција објављени су у научним часописима као и у виду посебних издања Завичајног музеја. Објављене су публикације и књиге: "Параћин кроз векове", "Параћин", "Манастир Намасија", "Оруђа XII-XVII века у Средњем Поморављу". Поред редовних издања изложбене активности, праћене су каталозима често студијског карактера.

У домену заштите непокретних културних добара, на иницијативу Музеја а у сарадњи са Заводом за заштиту споменика културе у Крагујевцу, под заштиту је стављено неколико вредних објеката у Параћину. Сврха овога је да се од заборават отргну грађевине које се одликују својом аутентичношћу.

Закључак

Сврха овог рада је у сагледавању улоге и значаја Завичајног музеја у културном и просветном животу општине Параћин.

Разноврсни и вишеструки задаци институција културе произилазе из обавеза да се поред богатог средњовековног споменичког фонда на подручју општине Параћин, научно обради, заштити и сачува споменичко наслеђе којим је обележена историја и култура житеља овог краја. Брига о постојећим и обавеза подизања нових спомен обележја, трајан је програмски задатак Завичајног музеја као једне од водећих институција културе. Да бисмо схватили важност ове установе учинићемо кратак осврт на његов историјат и делатност.

Завичајни музеј у Параћину спада међу најмлађе музејске установе у Србији. Као музеј комплексног типа са одељењима за археологију, историју, етнологију, својом делатношћу захвата подручје општине Параћин.

Музеј од свог настанка смештен је у велелепној грађевини са одликама грађанске архитектуре 19 века – **Ружићевој кући**. Велики удео у остваривању овог пројекта имала су двојица археолога којима можемо доделити епитет *зачетници музејске делатности* – Марин Брмболић и Момир Јездичић.

Од свог настанка Музеј је деловао као културно-научно-просветна институција.

Као таква установа бавио се и бави реконструкцијом прошлости, откривањем целине на основу само неких делова које треба склопити у смислену и конзистентну слику.

Такође као установа комплексног типа врши је врши све делатности које се односе на проблематику заштите, обраде и презентације покретних културних добара, истраживачким радом и просветно-педагошком делатношћу. На тај начин Музеј нам нуди веома погодан материјал за развој интелектуалних, афективних, моралних способности ученика, веома богат садржај за васпитно-образовни рад.

Данас Завичајни музеј у Параћину може се дичити својим добрим кадром, изузетно вредним фондусом, континуираним археолошким радионицама, добром сарадњом са културно-образовним институцијама на подручју

општине Параћин па и шире , као и све већим бројем посетилаца који су заинтересовани за културно- историјско благо ове установе.

Abstract

The main topic of this work is to perceive the role of the Home Town Museum in public and cultural life community of Paracin.

This work present historical development one of the most important cultural institutions the Home Town Museum in Paracin.We took into consideration the very beginnings of museum activities in Paracin,its history and pedagogy activities and the cooperations of the Town museum with other cultural institutions in the community.

Садржај

Предговор

-Параћин кроз векове

Завичајни музеј у Параћину

Историјат музеја

Зачетници музејске делатности у Параћину

Стална изложбена поставка :

-Одељење за археологију

-Одељење за историју

Изложбена и просветно-педагошка делатност

Активност Завичајног музеја Параћин у Параћину

Сарадња Завичајног музеја и културних институција

Делатност Завичајног музеја 2000-2005.године

Заштита културних добара

Закључак

Извори и литература

Извори:

- 1.Каталог Завичајног музеја у Параћину 1978-1988. године, Параћин 1988. година.
- 2.Фонд Завичајног музеја у Параћину.
- 3.Лист “14 дана” , Параћин.
- 4.Извештај о броју запослених у Завичајном музеју 2000-2005. године .
- 5.Годишњи програм образовно-васпитног рада Завичајног музеја 2000-2005. године.
6. Интернет презентација општине Параћин ,www.co.yu .
- 7.Археолошка радионица (први округли сто археолога праисторичара Србије) , Завичајни музеј Параћин 1994.

Литература:

- 1.Р.Божовић, М.Васовић, П.Влаховић, **Социјалистичка Република Србија**, 3 том , Београд 1985.
- 2.М.Миленковић, **Монографија Параћина**, Параћин 1996.
- 3.Б.Перуничкић, **Град Параћин 1815-1915**, Београд 1975.
- 4.М.Радуловић, **75. година Српске фабрике стакла**, Београд 1983.
- 5.А.Ђуровић, **Модернизација образовања у Краљевини Србији 1905-1914.године** , Београд 2004.
- 6.**Петрушка област у средњовековној Србији** , Стручна радионица (округли сто) , Параћин 1999.
- 7.S.Peric, **Neolithic in the Middle Morava Valley**, Belgrade 2004.